



»Kurant« ligger ved det centrale torv Rynek Główny. Stedet besidder en skøn atmosfære af kunst og kultur. Udvalget består af: musikpartiturer, LPer og cd'er og lidt malerier. Den ansatte i forbutikken, må jævnligt gå ind til den ældre herre i den bagerste afdeling og bede ham skrue ned for styrken, når han bliver alt for grebet af musikken.

# Krakow er byen hvor historien bliver nærværende

## Krakow er byen, hvor der trækkes tråde tilbage til nogle af de mørkeste kapitler i verdenshistorien

TEKST OG FOTO: HENRIK KØHLER  
redaktion@m-jylland.dk

Krakow er Polens kulturhovedstad og man fornemmer, at byen er beregnet til at huse langt flere turister, end det er tilfældet her midt i oktober, hvor vi er på besøg.

Via Airbnb har vi fundet en 100 kvadratmeter stor herskabelig lejlighed med

knap fire meter til loftet, 2,3 meter høje døre med klassiske messinghåndtag.

Beliggenhed tæt på Stare Miasto i den gamle bydel. Pris: 2000.- kr. for syv dage.

Vi kunne nemt have fundet en mere moderniseret/Ikea-agtig type til den dobbelte pris, men hvorfor skulle vi det. Supermarkedet ligger 200 meter henne ad gaden. En georgisk bager har sit bageri en blok herfra. Ovnene er rund med en diameter på cirka halvanden meter og dejklumperne klaskes indvendigt op på siderne. På modsatte fortov et stort bageri med konditori og herligt morgenbrød. Stueetagen i ejendommen huser en stor delikatesseforretning med alt, hvad hjertet begærer.

Vi har en tradition for at lave mad på

skift, når ikke vi spiser ude og gerne med store overraskelser. Børnene insisterer på at lægge ud den første gang. Det bliver vegetar, får vi at vide. Efter en god halv time er maden klar. Der er portionsanrettet og tændte stearinlys. Den yngste datter har medbragt en pose pasta der er formet som små tissemand med noget spinatværk ovenpå. Det smager godt og bliver svært at komme efter i originalitet.

### Emmer af historie

Et par dage senere er det de voksnes tur. Vi handler stort ind i delikatessebutikken. Piroger (polske ravioli af tyk klistret dej) i røde, grønne og gule farver. Forskellige ubestemmelige ting svøbt ind i dej, samt

underlige salater. Gasovnen skal tændes gennem et lille hul i bunden. Det er en spændende øvelse, når temperaturknappen falder af, så man ikke kan se, hvor meget der er skruet op. Dommen falder prompte: Spændende at smage al den polske mad, men det passer slet ikke sammen. De har jo ret, men vi indrømmer det nødigt.

Det jødiske kvarter Kazimierz emmer af historie. For nu at blive ved maden findes her også en burgerbar, som vi besøger et par gange.

Zdęzinekowano står der på et skilt på bordet. Er det mon farligt? Det betyder: Desinficeret.

Bøffen er rigtig saftig, og der er et stort



Den georgiske bager er i færd med at klaske dejklumper op på indersiden af en typisk georgisk ovn.



Det jødiske kvarter emmer af historie overalt hvor man går. Holger er sønnens mellemnavn - derfor dette billede.



Herlig gammel veteran-brandbil. Tænk om man kunne få den fragtet til Danmark og indrettet som rullende fast-food sted!



Turistboderne ved det centrale torv. Her er rigtig god plads mellem turisterne i uge 42 på grund af covid 19.

udvalg af lokale mikro-øl til små priser. Sønnen fabler om nr. 21, - en »Massive beef-attack« med 400 gram kød, det er den samme mængde kød, som plejer at række til spaghetti bolognese til hele familien. Det er jo vulgært, men nogle ting skal prøves når chancen byder sig.

Området huser også små synagoger, gallerier, jødiske restauranter og boghandlere med et stort og alsidigt udvalg. Af åbenlyse årsager, er her ikke mange jøder tilbage, men området besøges af mange turister fra blandt andet Israel. Boghandelen/museet »Galicia« har en stor fotoudstilling, der fortæller om stedets historie, samt uendeligt mange engelsksprogede bøger om 2. verdenskrig. Den 13-årige søn fortaber sig i Anne Franks dagbog som tegneserie og undertegnede kan ikke slippe en interview-bog med en person, der arbejdede med at brænde lig i krematoriet i Birkenau, - Auschwitz 2. Hvad tænkte og hvad følte han. Hvad skete der og talte man med de tyske opsynsmænd?

## Et plakatland

Polen er et plakatland. Plakatumseet er i virkeligheden en butik hvor man kan erhverve sig hundredvis vis af fantastiske plakater, der reklamerer for blandt andet koncerter og udstillinger. Stregen, layoutet og fantasien trods enhver beskrivelse. Nogle er måske lidt for heftige eller dystre til dagligstuen, men udvalget er rigeligt stort. Vi går begejstrede derfra med tre styk á 200.- kr.

Ved byens store torv Rynek Glowny fra 1300-tallet, som er europas største middelaldertorv, ligger »Kurant«, en lille dødcharmerende butik. I det første rum sidder 4-5 ældre mænd samlet omkring et lille flygel. De kunne godt se ud som digtere eller forfattere, der mødes jævnligt over en kop kaffe eller en øl. Lokalets modsatte væg og gulv er fyldt med metervis af partiturer. Alt fra Beatles til Chopin, der jo er polak og svær at komme uden om her i landet. Hvordan kan det mon gå med en butik med noder og så den her centrale

beliggenhed! I lokalet længere inde er der LP'er og cd'er. En gammel mand styrer den afdeling. Det er en udfordring at hitte rede i titlerne, når man ikke kender kunsterne. Min datter og jeg spørger ind til, om han har et mix af polsk jazz og ditto folkemusik. Så er vi i gang. De fleste cd'er koster 30.- – 40.- kr. stykket. Musikken spilles også i forbutikken, så med mellemrum kommer en mand ind og beder ham skru ned for styrken.

## En håndfuld musik

Han præsenterer os for en jazztrio, der fortolker Ravel, - den franske komponist. Den blev kåret som årets jazz-cd i Polen da den udkom i 2014. Det lyder for godt til at være sandt, men er det ikke.

Vi køber en håndfuld musik og sætter os ud til mændene med en specialøl og en kop kaffe, medens Ravelfortolkningen kører løs i højtaleren. Da vi går, smutter jeg ind til manden og fortæller ham, at jeg er helt beruset af den musik – og tak for hjælpen!

I arkaden med de mange turistbutikker, køber vi julegaver: Sutsko af lammeskind og den slags. Jeg har forelsket mig i et rensdyrskind til 590.- zloty, - ca. 900.- kr. Der hænger tre stykker ud af vinduet i boden, bundtet sammen. Rensdyr i Polen! Tror de nu også at julemanden kommer fra Polen? De kommer fra en rensdyrfarm, fortæller manden.

Min 19-årige datter er rigtig ferm til at tinge om prisen, så jeg sætter hende og den 13-årige søn til at handle. Det går for 540.- zloty. Det er tydeligt at smertegrænsen ligger lige der. Farverne i skindet changerer i sølv/brun og hvid og bølger, når man stryger hen over det, så det minder lidt om en moden kornmark. Jeg ser det allerede for mig i en dyb lænestol.

Det tager ligesom toppen af den vilde spontanitet, at man skal booke tid på museerne et par dage forud, men sådan forholder det sig. Et af museerne ligger direkte under Krakows centrale plads, Rynek Glowny. Selv om vi er der i god tid, er vi ved at gå glip af den tid, vi har booket.

Pladsen er stor, og dem vi spørger, lytter ikke, men skynder sig videre. Man tænker ikke; måske skulle jeg lytte efter, hvad turisten søger. Det er vist pinligt at udstille sit mangelfulde engelsk, tror jeg. Og tysk, det er bare no-go.

Der sidder en blomsterhandler blot 15 meter fra nedgangen til »Rynek Underground« og sælger små solsikker. Vi når knapt at sige: »Muzeum« før han ryster desperat på hovedet og siger no no no!

Rynek Underground-museet skildrer Krakows middelalderfortid og består delvis af udgravninger under torvet. Der er et hav af interaktive tiltag og det er topmoderne sat op, men her er meget mørkt, - det trætter, - og det er vanskeligt at finde en fornuftig rækkefølge. Måske er vi heller ikke så meget til middelalder-tema og handelsruter mellem Hansestæder, i de her dage hvor vi bogstaveligt talt vader rundt i 2. verdenskrigs historie.

## Schindlers fabrik

Som nu, for eksempel på Oskar Schindlers Emaljevarefabrik, kendt fra Steven Spielbergs film »Schindlers liste« fra 1993. Museet handler om nazisternes besættelse af Krakow og ligger i de originale fabriksbygninger. I de mange små vinduer ud mod gaden har man placeret sort/hvide billeder af mange af de godt 1000 jøder, som den tyske forretningsmand reddede fra døden.

Det er en rigtig god idé at se eller gense filmen, før man besøger museet.

I marts 1941 oprettes den jødiske ghetto. Den officielle forklaring er, at jøderne har tyfus og er befængte med lus, så det er til alles fordel at stuve 20.000 af dem sammen på et lille byområde. Her havde man godt styr på dem og kunne relativt ubesværet sende dem videre til kz- og arbejdslejre, når der var tid og plads. Der er et fantastisk kig ind i en lille 1943 lejlighed hvor der bor 2 - 3 familier på alt for lidt plads.

Alle detaljer er med, fra et interimistisk badeværelse til et nydeligt dækket

kaffebord. I vinduespartiet kører en sløjfe med s/h film, hvor man kan se nazisterne marchere ned ad gaden eller bede civile om at vise »ausweis«.

## Uhyggeligt realistisk

Det er uhyggeligt realistisk. De er lige derude på den anden side af væggen! Emaljeskiltet med »Krakau Hauptbahnhof« hænger her og »Adolf Hitlers Platz«. Stednavne blev gjort tyske og der oprettedes tyske skoler. På en video fortæller overlevende om arbejdet på fabrikken. Det påstås at 60 – 80 procent af de produkter, der produceredes i Polen for tyskerne, var ubrugelige. På en lille fabrik, som lå her ved siden af, lavede man eksempelvis kølere til de tyske krigsfly.

Tvangsarbejderne kom en lille smule tin i kølerne, som ikke kunne spores ved kontrol. Når så de blev opvarmede, smeltede tinnet og blokerede for gennemstrømningen af kølervæsken.

På fabrikken var man i relativ sikkerhed for nazisterne, der i øvrigt havde en anden og langt mere brutal adfærd her end i Danmark, på samme tid. Hvis endelig nazisterne kom ind på fabrikken, blev de hurtigt gelejdet op på Schindlers kontor, hvor cognacen flød frit og de overbevistes om, at hver og en af fabriksarbejderne, var vigtige for den tyske krigsmaskine.

Polakkerne var af tyskerne regnet for andenrangs mennesker. Jøderne lå et par grader derunder. Sådan et forhold havde Schindler netop ikke til sine jødiske arbejdere. Han udnyttede deres kompetencer og havde således et meget tæt samarbejde med bogholderen Isak Stern. En anden jødisk ansat stod for hans kontakt til det sorte marked. Schindler levede et udsvævende liv med kvinder og champagne, men var også fængslet to gange for sin uortodokse adfærd.

Med gode talegaver og bestikkelse lykkedes det ham at komme ud hver gang. Man går herfra med det indtryk, at manden var ualmindeligt god til networking, før det begreb var opfundet.



Antikvitetsbutik. På skiltet gøres opmærksom på, at det ikke er et museum, men en butik. De gider ikke have at folk går derind og fotograferer uden at købe noget.



Schindlers museum ligger, hvor den oprindelige emaljevarefabrik lå. Efter et par timer her, føler man sig virkelig godt introduceret til besættelsestidens Krakow.